

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

2016

Šárka Hermochová

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**STUDIUM V OBLASTI PEDAGOGICKÝCH VĚD –
SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA**

KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014 – 2016

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Šárka Hermochová

Romské dítě v profesní přípravě na odborném učilišti

Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená závěrečná práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Písku dne: 27.4.2016

Šárka Hermochová

.....

Anotace

Tato práce pojednává o důležitosti komunikace, porozumění a naslouchání při výchově a vzdělání romských dětí na odborném učilišti. Je důležité, aby učitelé spolupracovali s majoritou naší společnosti a tím zabránili neporozumění a přispěli tak k většímu množství žáků, kteří dokončí odborné učiliště závěrečnou zkouškou.

Cílem bylo poukázat na to, že citlivým a osobitým přístupem je možné romské žáky motivovat a částečně ovlivnit jejich přístup ke vzdělání.

Klíčová slova

absence, psychoaktivní látky, Romové, transsexualita, výchova, vzdělání, závislost

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 ZÁKLADNÍ HODNOTOVÝ SYSTÉM.....	9
2 VZDĚLÁVÁNÍ ROMSKÝCH DĚTÍ V ČR	10
2.1 Romové a vzdělávání v historii	10
2.2 Romové a vzdělávání v současnosti	10
2.3 Dispozice Romů ke vzdělávání.....	11
2.4 Pravděpodobné důvody selhávání Romů ve vzdělávání.....	12
2.5 Koncepce romského národnostního školství	12
2.6 Základní úkoly pro řešení problémů vzdělávání a výchovy romských dětí v našem školství.....	13
3 ROMSKÉ DÍTĚ V PROFESNÍ PŘÍPRAVĚ NA ODBORNÉM UČILIŠTI.....	16
3.1 Jan	16
3.2 Současnost	18
3.3 Minulost.....	18
3.4 Studium na naší škole	19
4 TEORIE PSYCHOAKTIVNÍ LÁTKY A ZÁVISLOST..	21
4.1 Závislost.....	21
4.2 Rizikové faktory	22
4.3 Vznik závislosti.....	22
4.4 Typické projevy závislosti na různých nealkoholových látkách	23
4.5 Somatické důsledky závislosti	24
4.6 Psychické důsledky závislosti.....	24
4.7 Sociální důsledky drogové závislosti.....	24
4.8 Léčba.....	25
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	29

SEZNAM OBRÁZKŮ	30
-----------------------------	-----------

ÚVOD

Pro mou práci jsem si vybrala téma profesní přípravy romského dítěte na odborném učilišti. Považovala jsem za nutné pojmout téma podrobně. Od historie přes příchod do naší země a poté jsem se věnovala vzdělání.

K pochopení jednotlivce je podle mne nutné pochopit celou jejich minoritu. Tím myslím způsob života, myšlení, tradice jejich žebříček hodnot. Jak oni se cítí ve škole? Proč jsou mezi Romy lidé, kteří se za žádnou cenu nechtějí vzdělávat a nesnaží se přizpůsobit našim požadavkům na vzdělání? Proč jsou to jen někteří a ostatní se snaží spolupracovat s majoritou v naší společnosti? To vše bylo mým cílem. Pokusit se získat všechny dostupné informace, abych našla odpovědi na mé otázky. Když pochopím způsob myšlení romského etnika, snad mi nebude tak cizí pochopit jednoho žáka v našem učilišti.

Ve své práci se budu zabývat žákem, který by mohl dokázat ve svém životě spoustu věcí, včetně vyššího studia, ale je, dle mého názoru velmi pohodlný.

Při praxi, kterou jsem vykonala na SOŠ a SOU Písek v odborném výcviku oboru zahradnické práce, jsem se pokusila zamyslet, jak učně motivovat k lepší spolupráci se školou. Učitelka odborného výcviku se snaží na tohoto učně působit, jak nejlépe dovede, několikrát změnila přístup a myslím, že se hodně zlepšil. A to nejen vlivem pedagogů, ale i proto, že se dostal do skupiny velice šikovných děvčat a on se snaží jim také vyrovnat. Musím přiznat, že se mu to daří, dokonce je někdy i předčí.

Souhlasím s odbornou literaturou, že nejvíce chyb může způsobit špatná komunikace. Náš komunikační styl naráží na jiný komunikační styl. Hněváme se, že se minorita nepřizpůsobila, že se chová jen podle svého a že nám přináší problémy.

Komunikace přináší rizika nepochopení. Vysílání a přijímání vzkazů při našem dorozumívání nám dává spoustu příležitostí, jak udělat chybu. Pokud se vysílající správně nevyjádří, nevysvětlí, co má na mysli nebo co by chtěl, popřípadě používá nevhodná slova a gesta, přijímající si vysvětlí jeho vzkaz chybně. I když mluvící podá přesný a jasný vzkaz, který ale naslouchající nebude pozorně naslouchat,

může se stát, že naslouchající vyvodí předčasné závěry a význam slov nebude správně pochopen.

1 ZÁKLADNÍ HODNOTOVÝ SYSTÉM

Život je pro Romy nejvyšší hodnotou.

Předkové se zasloužili o základy postavení Roma v romské společnosti. Romové uctívají své starší předky, svou sebedůvěru odvozují více od své rodiny, rodu než profese, vzdělání, postavení v majoritní společnosti.

Děti - láska k dětem je příslovečná. Malé děti jsou někdy až nekriticky hýčkány. Postoje romských rodičů k výchově svých dětí jsou podmíněny odlišnou mentalitou Romů. Pro výchovu jsou pro ně důležitá přání a pocity. Základ je kolektivnost. Děti v romské rodině nemají stejné postavení. Preferování některého dítěte je naprosto otevřené a ostatními dětmi akceptované. Sourozenecké vztahy jsou mnohem méně poznamenány rivalitou.

Romství je zvláštní hodnotou Romů. Patří sem charakteristický vzhled, znalost jazyka a zvyků, ale hlavně slušné chování. To má v každém rodu svá specifika. Jeho součástí je úcta ke starším, zdvořilost, pohostinnost a solidarita.

Peníze jsou potřebné k zachování života.

Budoucnost má pro Romy velmi malou hodnotu. Důležitá je přítomnost a minulost, která je jistá. Proto si většina Romů necení školního vzdělání, jež přináší plody až po několika letech. (Říčan, 1998)

2 VZDĚLÁVÁNÍ ROMSKÝCH DĚTÍ V ČR

2.1 Romové a vzdělávání v historii

Již za první republiky platila pro romské děti povinná školní docházka, za jejíž nedodržování nebyli rodiče postihováni. Výuka však neměla žádné výsledky. Ke změně došlo až s nástupem komunismu. Nebyla tolerována nepřítomnost romských dětí ve škole. Z důvodu lepší socializace romských dětí byla snaha je začlenit do mateřských škol. Vznikaly vyrovnávací třídy, kde se děti učily českému jazyku a hodnotám majoritní společnosti. V případě, že rodiče děti neposílali do školy pravidelně, byly děti rodičům odebírány a umístovány do dětských domovů. Veškeré pokusy o změnu postoje rodičů ke vzdělávání se však mýjely účinkem.

Až v momentě, kdy pochopili, že vzdělání znamenalo obrat k lepšímu v jejich životě, začali přistupovat ke školství kladně.

2.2 Romové a vzdělávání v současnosti

Nejdůležitější si bylo uvědomit, že hodnoty české školy jsou pro mentalitu a hodnoty romské rodiny cizí. Díky tomu má romské dítě problémy začlenit se do kolektivu, a být úspěšné ve vzdělávání. Od útlého věku jsou děti vychovávány liberálněji, je jim dáván větší prostor k vlastnímu rozvoji osobnosti. Dítě se samo postupně učí nápodobou dospělých členů komunity. Ta se ho přijímá s jeho plusem i mínusem, bez jakéhokoli vedení. Pro Romy je jejich komunita velmi důležitá, stejně jako úcta ke starším. Tomu se dítě v komunitě nenásilně učí.

Předškolní výchova je založena na mnohem větší demokracii ve vztahu k dítěti, než je tomu zvykem v české rodině. V české rodině se dítě učí, dá se říci, školnímu řádu od narození.

V romské rodině má dítě dostatek času na to, aby pochopilo svou roli a své schopnosti. Rozvíjí se jeho talent a osobnost (možná proto je většina Romů hudebně a výtvarně nadaná). Řád komunity napodobuje a postupně se ho učí. V praxi to vypadá tak, že jí, když má hlad, spí, když se mu chce a mluví, když má potřebu. Na jeho komunikaci v útlém věku reaguje zcela určitě matka, ale ve většině případů celá rodina.

Snaží se mu porozumět bez toho, aby opravovali jeho řeč tak, aby všem byla srozumitelná. Na druhé straně dítě odkoukává přirozené autority v rodině, úctu ke starším členům komunity, toleranci a starost k nejmladším členům rodiny a komunity. Dítěti je věnována stálá pozornost celé rodiny. Při nástupu do základní školy bývají romské děti přijímány stejně jako děti majoritní společnosti. S nástupem puberty se většinou začínají vyčleňovat z kolektivu samy. Jsou vychovávány v odlišných podmínkách, kde se dává důraz na to, že v komunitě je síle. V rodině je prvotní úcta člověka k člověku a životní moudrost se cení bez ohledu na vzdělávání.

I přes odlišné hodnoty romské komunity mohou být děti ve škole úspěšné a dosáhnout středoškolského i vysokoškolského vzdělání.

Takoví Romové u nás jsou a doufám, že jich bude víc. Ideální by bylo více romských učitelů, na základních školách, což by byla pro romské děti větší motivace větší úspěšnosti. Romský učitel snáze porozumí odlišným hodnotám romského dítěte.

V současné době je značný výběr alternativních škol, které by mohly lépe vyhovovat odlišným hodnotám. Velký důraz je kladen na integraci všech dětí s nejrůznějšími vzdělávacími problémy i dětí z minoritních společností. Integrace nabízí stejný přístup a stejné hodnocení pro všechny. Děti se nenásilně začleňují do kolektivu a individuální přístup učitele zajišťuje úspěch dětem selhávajícím ve výuce. Je nutné zpracovat program, jak tyto děti vzdělávat. Je nutné spolupracovat s další řadou odborníků (speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník či preventista kriminality). Naše společnost si musí uvědomit, že investování do programu začleňování romů do společnosti bude přínosem i pro další generace. Současné romské děti ovládají a chápou český jazyk lépe, a proto mohou být úspěšnější než jejich rodiče.

2.3 Dispozice Romů ke vzdělávání

Dříve bylo zhruba 60 procent romů vzděláváno v tehdejších zvláštních školách (nyní praktických školách). V současné době je většina romských dětí zařazena do běžných i alternativních základních škol. Tím se zvyšuje jejich šance na další studium a s tím spojené získání lépe placené práce. Bohužel i když mají romské děti možnost získat vzdělání, někdy u nich převládá negativní obraz rodičů, kteří žijí na sociálních dávkách. Děti ztrácí motivaci k dalšímu vzdělávání a končí jako jejich rodiče. Z těchto

děti se mohou stát lidé bez zaměstnání, gambleři, lidé užívající návykové látky apod. Často se ocítají na okraji společnosti.

2.4 Pravděpodobné důvody selhávání Romů ve vzdělávání

Rodiče si pamatují, že pro ně školní docházka nic neznamena, a proto své děti nemotivují. Někteří rodiče mají stále nedůvěru ke škole. Obávají se, že by se jim děti mohly odcizit. Selhává domácí příprava i spolupráce se školou. Netlačí děti k dokončení školní docházky.

2.5 Koncepce romského národnostního školství

Národnostní školství v České republice je organickou součástí systému výchovy a vzdělávání. V duchu zásad principů soužití, obsažených v Listině základních práv a svobod (ústavní zákon č. 23 ze dne 9. ledna 1991), je úkolem národnostního školství pěstovat národnostní uvědomění a současně přispívat ke sbližování a integraci občanů naší republiky. Prostřednictvím národnostního školství je žákům zabezpečováno vzdělávání na úrovni odpovídající ostatním školám téhož druhu. Nejdůležitějším cílem je vybavit žáky takovými znalostmi, aby se bez potíží mohli zapojit do praktického života nebo pokračovali ve studiu.

Koordinačním a poradenským orgánem v otázkách národnostního školství je komise MŠMT ČR pro otázky národnostního školství, v níž je zastoupena polská, slovenská, německá a romská národnost.

Neuspokojivý stav romské populace včetně její vzdělanostní úrovně má nepříznivé důsledky v oblasti sociální, ekonomické i kulturní, prohlubuje skupinové i společenské rozpory a vyvolává značné problémy z hlediska národnostního porozumění. Základní podmínkou odstranění společenské nerovnosti Romů je změna filosofie školského systému, který je povinen akceptovat ve výchovně vzdělávacím procesu přítomnost romských dětí s jejich etnickou, kulturní a sociální odlišností. Mimořádného významu nabývá odpovědnost za kvalitu výchovné složky vzdělávacího procesu s cílem připravit romské dítě k plnohodnotnému občanství a pozitivní emancipaci při současné úsilí o cílevědomou orientaci všech dětí k tolerantnímu soužití. (<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-23>)

2.6 Základní úkoly pro řešení problémů vzdělávání a výchovy romských dětí v našem školství

- 1) Čelit počáteční neúspěšnosti romských žáků od 1. ročníku ZŠ v důsledku nedostatečných jazykových dovedností a celkové sociální situace.
- 2) Volit vhodné formy a metody práce, které jsou přiměřené situaci romských žáků, cílem je děti motivovat a pěstovat v nich pozitivní postoj žáků a jejich rodičů ke vzdělávání.
- 3) Přirozené nadání je třeba podporovat a rozvíjet schopnosti romských žáků pro specifickou přípravu na povolání a občanský život.

Mateřská škola

Ve spolupráci s romskými politickými institucemi a občanskými subjekty je třeba zvýšit počet romských dětí pravidelně docházejících do mateřské školy, a to alespoň dva roky před začátkem školní docházky. V mateřských školách lze vytvořit příznivou atmosféru pro výchovu romských dětí:

- Neformálním využitím emociálního působení romštiny jako mateřského jazyka dětí prostřednictvím dobrovolných spolupracovníků z řad romského obyvatelstva, popřípadě i využitím konverzačního minima romštiny ze strany učitelky.
- Vytváření základů českého jazyka u romských dětí.
- Postupným vytvořením podmínek k tomu, aby současně s rozvíjením jazyka českého mohl být u dětí rozvíjen i jazyk romský: romštinu využívat jako pomocný didaktický prostředek k snazšímu pochopení češtiny. K tomu v krátkodobých kurzech na středních pedagogických školách připravit romské občany na funkci pomocných pedagogických pracovníků. Vypracovat a uplatňovat motivační a akcelerační programy projektů rozvoje dětí z málo podnětných rodin.

Přípravné třídy

Zákon 561/ 2004 paragraf 47

- 1) Obec, svazek obcí mohou se souhlasem krajského úřadu zřizovat přípravné třídy základních škol pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 10 dětí.
- 2) O zařazování žáků do přípravné třídy základní školy na žádost zákonného zástupce dítěte na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení rozhoduje ředitel školy. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu. (<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>)

Základní školy

- je třeba posuzovat míru připravenosti romského dítěte na povinnou školní docházku: neuplatňovat testy, standardizované na neromskou populaci,
- vytvářet příznivou atmosféru pro rozvoj romského dítěte a pěstování jeho pocitu lidské důstojnosti (pozitivní informace o historii a kultuře Romů, uplatnění jejich specifických pozitivních schopností, emocionální využití romštiny, např. s pomocí romských spolupracovníků),
- k překonání jazykových problémů a rozdílů v připravenosti na vzdělání zřizovat od 1. ročníku málopočetné vyrovnávací třídy,
- vypracovat a uplatnit projekt tříd pro romské žáky s rozšířenou hudební a pohybovou výchovou apod.,
- v práci školních družin uplatňovat specifické zájmové činnosti pro romské žáky, zaměřené na rozvoj jejich přirozených schopností a zájmů (hudba, tanec),
- podle možností zařadit do jejich studijního plánu výuku romštiny jako nepovinného předmětu,
- zavést do učebních osnov výchovu zaměřenou na pochopení ostatních kultur a menšin včetně romské, jejich historie a kultury.

Střední škola

V zájmu uplatnění romské mládeže zřizovat:

- speciální rodinné školy pro absolventy praktických škol a žáky s neukončeným vzděláním na základní škole. Výuku zaměřit na doplnění žádoucí míry učiva a získání poznatků a dovedností pro vedení domácnosti, péče o děti a rodinu, základy vaření a šití, základní občanskou orientaci apod., i na získání kvalifikace a profesionálního uplatnění,
- žákům, kteří projeví zájem a schopnosti, přednostně umožnit vyučením nebo studium na střeni škole.

Odborná učiliště

- vytvářet podmínky pro vyučení romských žáků v jim přiměřeném oboru,
- zřizovat specifické učební obory, které vycházejí z romských tradic: košíkářství, hrnčířství, měditepectví, zpracování kůže a dřeva, obuvnictví, kadeřnictví, sklářství, oprava hudebních nástrojů,
- uplatnit formu zaškolování na některé práce vhodné pro romské žáky,
- rekvalifikační kurzy pořádané pracovními úřady,
- ve středních pedagogických, zdravotnických a středních sociálně právních školách organizovat kurzy pro romské občany s předpokládaným uplatněním absolventů jako pomocných pracovníků v oblasti školství, zdravotnictví a sociální péče.

3 ROMSKÉ DÍTĚ V PROFESNÍ PŘÍPRAVĚ NA ODBORNÉM UČILIŠTI

Volně naváží na teoretické poznatky a shrnu průběh výuky a výchovy romského žáka na učilišti, kde pracuji. Pro jeho anonymitu neuvádím pravé jméno. Budu ho nazývat Jan.

3.1 Jan

Žák měl pravděpodobně snahu se dále vzdělávat, protože byl zařazen do rekvalifikačního kurzu pořádaným úřadem práce. Jelikož se dostal do kolektivu dalších romských mladých lidí, nebylo prakticky vůbec možné s ním vhodně komunikovat a výchovně působit. O teoretickou výuku a praktické vyučování neměl zájem. Kurz začal v září a koncem října téhož roku byl zrušen pro neúčast rekvalifikantů.

Proto bylo pro mě překvapení, když jsem zjistila, že se k nám hlásí k dennímu studiu. Přijímacími pohovory prošel bez velkých problémů. Naopak vzbudil dojem, že je velmi inteligentní, choval se mile a slušně a byl přijat.

Pokusila jsem se získat informace o jeho dosavadním studiu a životě.

Pochází z velmi slušné romské rodiny. Maminku jsem měla možnost poznat osobně. Je společenská, pěkně se vyjadřuje a své děti miluje nade vše. Alespoň takový dojem jsem po rozhovoru s ní nabyla.

Jan má tři sourozence. Nejstaršího bratra, který úspěšně absolvoval střední odborné učiliště a získal výuční list v oboru zedník. Nyní pracuje se svým otcem v jeho soukromé firmě na dlažební a výkopové práce. Oženil se a má dvě zdravé děti. Chlapečka a holčičku. Jan má velmi rád svou švagrovou, o které říká, že se jí může svěřit s každým problémem. Jeho slovy: „Je to taková moje vrba a mám ji raději než bratra“.

Jeho mladší bratr chodí na základní školu. Po jejím ukončení by se rád vyučil automechanikem. Dalším členem rodiny je velmi nemocná sestra. O sestře Jan nerad mluví. Asi je to pro něj velké neštěstí. Podle různých náznaků „mezi řečí“ jsem usoudila, že je pravděpodobně mentálně retardovaná. Nezvládá péči sama o sebe. Není

schopna udržet hygienu. Matka je s ní stále doma, ale pokud potřebuje něco zařídit, Jan zůstává se sestrou doma. Díky tomu někdy přijde později i na vyučování. Více se mi nepodařilo zjistit.

Většinu informací jsem získala rozhovorem s matkou Jana. Jan sám moc o rozhovor nestál. Jen mi vyplnil malý dotazník ohledně jeho života, názorů, pocitů apod. Maminka zmínila při našem důvěrném rozhovoru podezření, že je její syn transsexuál. Spolužačky ho někdy ve městě potkávají namalovaného a samozřejmě to nezapomenou říci ve škole ostatním. Prý se tím velmi trápí, protože otec pro něj v tomto směru nemá žádné pochopení. Je pravda, že už samotný zjev Jana je poněkud zženštilý.

Má dlouhé vlasy svázané do culíku, je hubený a chodí moderně oblékán. Rozumí si s děvčaty, chlapců se straní. Protože se ve škole vyskytují problémy s šatnami, nechtěl se převlékat spolu s ostatními chlapci z jiných oborů.

Transsexualita

„Je stav jedince, který si přeje žít a být akceptován jako příslušník opačného pohlaví. Obvyklý je zde pocit nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím nebo pocit jeho nevhodnosti a přání hormonálního léčení a chirurgického zásahu, aby jeho tělo odpovídalo (pokud možno) preferovanému pohlaví. Transsexuální identita by měla trvat alespoň dva roky – nesmí být projevem duševní poruchy (zejména schizofrenie), ani nesmí být sdružena s intersexuální, genetickou, či chromozomální abnormalitou.“
(Transsexualita - definice podle ICD 10, online, cit. 2016-02-09)

Odpovědi, které uvedl v dotazníku.

- Na otázku, zda se ve své rodině cítí dobře, napsal, že ano, že mu nic nechybí a svoji matku má velmi rád a bere ji jako nejlepší kamarádku.
- Zvířata také má rád, ale nejraději kočky.
- Je rád obklopen lidmi, o kterých si myslí, že mu rozumí, ale někdy přijde den, kdy chce být sám. Ale to snad každý.

3.2 Současnost

K jeho zálibám patří zpěv a tanec. Nestydí se zpívat i před třídou a před děvčaty. V tanci se účastní soutěží. Vystupoval i na romské MISS. Videokazetu nám přinesl do školy před vánočními prázdninami. Tancuje dobře.

Protože si rozumí s malými dětmi, dochází do jedné neziskové organizace. Zde pracuje jeho sestřenice jako sociální pracovnice a hlídá tam romské děti. Děti si tam chodí hrát, zpívat, tancovat a on si tam nacvičuje svoje písničky.

Nemá dokončené základní vzdělání. Chybí mu devátá třída, ale uvažuje, že si ji dodělá. Prý se byl ptát a bylo by to možné. Ovšem trochu nevěřím, že se k tomu přinutí. Chtěl být kadeřníkem, ale když ho na školu nepřijali, tak přestal chodit před závěrem školního roku do základní školy. Také měl problémy s drogami a byl často nemocný.

3.3 Minulost

Po základní škole nastoupil na Úřad práce. Zde mu zařídili rekvalifikační kurz na naší škole, o kterém jsem se již zmiňovala a který skončil.

Než nastoupil do rekvalifikačního kurzu, měl velké problémy s drogami a tak ho rodiče odvezli na DETOX do Prahy. Zde byl měsíc a půl. V kolektivu se mu líbilo, všichni se k němu chovali přátelsky, každému se prý mohl svěřit s jakýmkoli problémem. Často si povídali o drogách, kdy a kde a proč?

Protože mne to zajímalo, vyptávala jsem se, které drogy vyzkoušel. Začal kouřením marihuany. Přes čichání toulenu se dostal až k pervitinu aplikovanému nitrožilně. Na dotaz co ho přimělo k tomu, zkusit drogy odpověděl, že zpočátku byl sám, kouřil potají marihuanu a čichal toulenu. Později pokračoval i s kamarády.

Myslím, že velký vliv mohou mít jeho psychické problémy. Jestli je pravdou jeho transsexualismus, tak musí být vlastně hodně nešťastný.

Po léčení byl měsíc doma, ale kvůli předběžnému opatření ho vzali do diagnostického ústavu. Začátek pro něj byl velmi těžký, protože tam byli samí chlapci, s kterými si moc nerozuměl. Ale když ho poznali, tak si porozuměli a „drželi za jeden provaz“.

Z diagnostického ústavu ho pustili asi po dvou měsících za dobré chování a kvůli plánovanému studiu na naší škole.

Musí docházet do organizace ARKÁDA, kde ho kontrolují, zda v užívání drog nepokračuje. Během minulého roku často působil jako snící člověk, na hodinách usínal, nesoustředil se. Netrvalo to dlouho, po rozhovoru s maminkou se velmi rychle srovnal.

Sám říká že: „Až dostuduji na našem učilišti, tak si chci v klidu popřemýšlet o tom, čeho bych chtěl v životě dosáhnout a až na to přijde, vynaložím všechny síly, abych svého cíle dosáhl“.

3.4 Studium na naší škole

Největší problémy má s absencí. Již od prvního ročníku dostává třídní a ředitelské důtky za největší počet zameškaných hodin. Na mnohé nepřinesl omluvenku. V prvním pololetí prvního ročníku prospíval s průměrem 2,13, který si udržel až do závěru školního roku.

V pololetí druhého ročníku byl úspěšnější. Jeho průměr byl 1,89.

Nejlépe mu jde matematika. V odborných předmětech se pohybuje mezi dvojkami a trojkami. Jeho třídní učitelka si na něj poměrně často stěžuje. Žák omlouvá, neplní si své povinnosti, nedopisuje poznámky, nenosí sešity na hodiny, není schopen omluvit své absence. Absenci omlouvá s týdenní prodlevou. Při tom působí inteligentním dojmem, někdy mám pocit, že to snad některým učitelům dělá jako provokaci. Těžko soudit.

Většinu problému si působí sám. Učivo si pamatuje z hodin, nemusí se doma vůbec učit.

V odborném výcviku s ním je učitelka spokojená. Na začátku prvního ročníku měl trochu problémy, protože nenosil sešit na odborný výcvik. Ignoroval pokyny učitelky. Zdálo se, že se studiem na našem učilišti skončí.

Je starší než ostatní učni. Letos mu bude devatenáct. Učitelka změnila trochu přístup. Nezvyšuje na něj hlas a jedná s ním jako s dospělým člověkem. Možná se cítí mezi ostatními učni dospělejší a rozumnější. Úkol, který učitelka odborného výcviku zadá, se pokouší splnit co nejlépe. Vyučující při hodnocení jeho práce musí zohlednit

jeho věk a problémový přístup k autoritám. Nesnese přímou kritiku práce, mírně a oklikou musí naznačit, jak by si například výrobek představovala. Má silný sklon k tvoření kýčů, což souvisí s jeho etnikem, např. používání výrazných barev a kontrastujících kombinací. Ale toho si je vědom. Někdy se tomu i sám zasměje. Ukázky některých prací jsem použila jako přílohu. Po domluvě je schopen si látku dopsat a naučit. Snad se to bude nyní jen zlepšovat.

4 TEORIE PSYCHOAKTIVNÍ LÁTKY A ZÁVISLOST

„Jako psychoaktivní látky označujeme ty, které po aplikaci mění psychický stav. Motivace k jejich užívání je různá a obvykle se nechají shrnout do čtyř potřeb.

První potřebou je vyřešit stávající problémy, někam daleko od nich utéci a konečně odhodit zábrany a přijít na jiné myšlenky.

Druhou potřebou je dosáhnout uspokojení nebo slasti, která není jinak dosažitelná a není běžně dostupná.

Třetí je uniknout stereotypu, nudě, získat inspiraci a čtvrtá je potřeba sociální konformity, uchování sociálních vztahů, potřeba být akceptována skupinou, v níž užívání drogy patří ke standardu chování.

Důsledkem užívání psychoaktivních látek může být akutní intoxikace, psychické nebo somatické poškození, deprese po těžkých stavech opilosti, v důsledku opakovaného užívání a závislost na užívání psychoaktivní látky, která má různé negativní účinky.“
(Vágnerová, 1999, s.288)

4.1 Závislost

„Syndrom závislosti je soubor psychických a somatických změn, které se vytvoří jako důsledek opakovaného užívání psychoaktivní látky. Závislost představuje jejich životní styl. Závislost se projevuje příznaky, které musí přetrvávat 12 měsíců. Mají silnou potřebou získat a užívat látku, nejsou schopni kontroly a sebeovládání. Potýkají se s abstinencií syndromem, který je reakcí na snížení obvyklé dávky. Potřeba drogy se stává dominantní, dochází k omezení jiných zájmů a potřeb. Závislý člověk stráví mnoho času, vydá mnoho energie i finančních prostředků na získání potřebné dávky. Droga se stává jednou z největších hodnot jeho života.

Potřeba drog přetrvává, přestože si člověk uvědomuje její škodlivost. Ale sám už si nedokáže pomoci.

Různé psychoaktivní látky se liší účinky a vyvolávají různý typ závislosti.

Závislost může být biologická, která se definuje jako stav adaptace organismu na drogu doprovázený zvyšující se tolerancí a projevující se při vysazení drogy abstinenčním příznakem. Psychická závislost znamená potřebu užívat opakovaně nebo trvale drogu k vyvolání příjemných prožitků a k odstranění prožitků stresujících. Droga mu přináší uspokojení.“ (Tamtéž, s. 289)

4.2 Rizikové faktory

„Na vzniku každé závislosti se podílí osobnost člověka a vlastnosti organismu, vlivy vnějšího prostředí. Jak ve společnosti stoupal počet závislých jedinců, pokusilo se několik studií vymezit typické rysy osobnosti drogově závislého člověka. Každý člověk si může vytvořit závislost na psychoaktivní látce a významnou roli v tom může hrát mnoho faktorů. Jako spouštěč hrají významnou roli aktuální stresová situace, dále pak míra neschopnosti a neochoty člověka uvědomit si a přiznat riziko řešení osobních problémů pomocí drog. Nemalý vliv může mít neuspokojivé sociální zakotvení v rodině a v profesi.

Mezi sociální rizikové faktory patří městské prostředí, kde je velká nabídka. Porucha funkce rodiny, kde není dítě citově akceptováno ani vhodně vychováváno, chybí zde disciplína. Tam, kde rodiče užívají nadměrně léky nebo alkohol a ukazují model řešení problémů. Většinou aktivnímu užívání také předcházelo nižší vzdělání, neúspěšnost ve škole a výškový vliv party.“ (Tamtéž, s. 297)

4.3 Vznik závislosti

„Návyk užívání drogy, proces vzniku závislosti je komplexní proměna v oblasti somatické, psychické i sociální. Drogy mají fyziologické a psychické účinky, které jejího konzumenta vedou k opakovanému užití. Drogová závislost vzniká postupně, ale mnohem kratší dobu než závislost na alkoholu. Proces můžeme rozdělit do čtyř etap.

- 1) Stadium experimentování.*
- 2) Fáze příležitostného užívání.*
- 3) Fáze pravidelného užívání.*
- 4) Fáze návykového užívání.“ (Tamtéž, s. 299-300)*

4.4 Typické projevy závislosti na různých nealkoholových látkách

Závislost na opioidech

„Do této skupiny patří opium, morfin a jejich syntetické deriváty například heroin a methadon. Vytvářejí velmi rychle silnou biologickou i psychickou závislost. Opiáty vyvolávají stav blaženého uvolnění, útlumu, otupělosti až oblouznění, omezují funkce pozornosti, paměti a úsudku, zpomalují všechny projevy. Postupně devastují osobnost, zničí schopnost sebekontroly a respekt k běžným sociálním normám.

Závislost na kanabioidech

Do této skupiny patří hašiš a marihuana, které se získávají z indického konopí. Kouření této drogy mladí nepovažují za škodlivé. Vyvolávají euforii, ale i úzkost, zrakově i sluchové iluze a halucinace. Závislost na kanabioidech je psychického rázu, zjevná biologická závislost zde nevzniká.

Závislost na užívání sedativ a hypnotik

Léková závislost se rozvíjí dlouho. Býval atraktivní například alnagon. U člověka pod vlivem léků může dojít k navození útlumu, zpomalení celkové reaktivity k poruchám myšlení, zhoršení pozornosti a paměti. Při dlouhodobém užívání vzniká biologická i psychická závislost.

Závislost na užívání stimulací

Tyto látky zvyšují bdělost, zrychlují tepovou frekvenci i metabolismus, mívají anorektický účinek. Mezi českými narkomany je oblíbený pervitin, který se aplikuje nitrožilně. Biologickou závislost nevyvolává. (Tamtéž, s. 301)

Závislost na organických rozpouštědlech

Zneužíván je toulén, trichloretylen, benzín apod. Jsou velmi levná, dostupná a tím nebezpečná. Závislost je psychického charakteru. Chronické užívání má závažné následky somatické i psychické. Vede k celkové degradaci osobnosti, k hrubosti, bezohlednosti a k demenci.“ (Tamtéž, s. 302)

4.5 Somatické důsledky závislosti

„Závislost poškozuje člověka biologicky, psychicky i sociálně. Může primárně či sekundárně poškodit somatické zdraví jedince. Například se i mění zevnějšek člověka, ten celkově chátrá a přestává o sebe dbát, neudrží hygienu apod.“

4.6 Psychické důsledky závislosti

„Emoční prožívání je deformováno, citové reakce nejsou přiměřené vyvolávajícímu podnětu, závislý člověk bývá labilnější, dráždivější. Časté jsou neurotické projevy jako je napětí, pocit nejistoty, úzkosti, fobie.

- *Toulen – jsou možné agresivní útoky bez zjevného podnětu.*
- *Heroin – jedinci v tísní jsou schopni jakéhokoli trestného činu pro získání drogy.*
- *Pervitin – nebezpečí agrese vůči živým i neživým podnětům, je to Z tohoto hlediska jedna Z nejnebezpečnějších drog.*
- *Dlouhodobé užívání psychoaktivní látky zhoršuje schopnost koncentrace pozornosti, prodlužuje reakční čas, zhoršuje paměť a může vést k demenci.*
- *Mění se hierarchie hodnot.*
- *Narušení životního stylu člověk.*
- *Paranoidní stavy.*
- *Psychotické poruchy.*
- *Deprese.*
- *Flashbacky – náhlé propuknutí stavu intoxikace bez předcházejícího podání drogy.*
- *Posthalucionální porucha vnímání. „(Tamtéž, s. 303)*

4.7 Sociální důsledky drogové závislosti

„Závislý jedinec přestává respektovat příslušné normy, neplní své povinnosti, mění se jeho vztahy s lidmi. Jeho chování je pro ostatní nepřijatelné. Stává se nespolehlivým, sobeckým, necitlivým k potřebám ostatních. Pro získání drogy

je schopen krást, prostituovat apod. nakonec přetrvávají jen vazby se stejně postiženými lidmi. Takový jedinec mnohdy rozbíjí i svoji rodinu. Není schopen normálně chodit do zaměstnání a většinou je s ním ukončen pracovní poměr. Ve společnosti je tendence drogově závislé izolovat.“(Tamtéž, s. 305)

4.8 Léčba

„Závislost na droze není schopen závislý se sám zbavit. Potřebuje pomoc odborníků. Důležitá je jeho vůle a motivace.“(Tamtéž, 308)

ZÁVĚR

Jan je milý a chytrý chlapec. Velmi mě mrzí, že tak zahazuje svůj talent. Že si neváží snahy všech lidí okolo sebe, kteří ho mají rádi a snaží se ze všech sil, aby se mu dařilo v budoucím životě dobře.

Jeho mamince moc záleží na tom, aby se alespoň vyučil. S učiteli ve škole spolupracuje a pravdivě sděluje důvody jeho nepřítomnosti. Je schopna říci, že je ze syna nešťastná, že přišel ráno v sedm hodin a nebylo v jejích silách poslat ho do školy. Má podezření, že opět začal užívat drogy, ale nemá sílu s tím něco dělat.

Jan do školy ale přichází odpočatý. Krom jeho nepořádnosti na něm není nic podezřelého. Začal ale ignorovat teoretické vyučování, takže na své „noční výlety“ chodívá zásadně před těmito dny. V odborném výcviku má také problémy s docházkou, ale pečlivě si hlídá absenci, aby mohl být klasifikován. Nechce skládat doplňkové zkoušky. Bohužel, již teď je jasné, že z teoretických předmětů nebude klasifikován.

Do výcviku chodí převážně pozdě. Učitelka odborného výcviku mu zkusila domluvit, ale on nereagoval. Vysvětlovala mu, že ho musí zapisovat a tím mu zbytečně přibývají zameškané hodiny. Že musí přinést omluvenku, ale domluvy na něj neplatí. Už se ani necítí provinile, když přijde pozdě do třídy, chce klíče od šaten a více nemluví. Možná je to opravdu tím, že se nechce převlékat s chlapci z jiných oborů. Ale to se mi nepodařilo zjistit. Chápu, že zámečníci či zedníci, mají od zájlišné zájmy než on, ale jiná možnost není. S děvčaty to nejde.

Učitelce odborného výcviku se osvědčilo nezvyšovat hlas. Zkoušela vůbec nekomentovat jeho pozdější příchody. Jen ho zapsala a přidělila mu práci. On na oba přístupy nereagoval, či spíše reagoval stejně. Druhý den přišel pozdě opět. Na tento problém rozhovor s maminkou nepomáhá. Vymlouvá se, že musí doma pomáhat. Někdy tvrdí, že hlídal svoji těžce nemocnou sestru, jindy šla maminka ráno nakupovat. Dříve bylo udržet jeho pozornost nadlidský úkol. Často vyrušoval se svými spolužačkami, nedával pozor a nepracoval.

Učitelka odborného výcviku mu začala přidělovat samostatné úkoly a práce, aby byla zodpovědnost pouze na něm. Zklidnil se a opravdu začal přemýšlet, jak to udělat, aby byl výrobek dokonalý. Samozřejmě potřebuje trochu navést, ale snaží se. Ne

jako některé spolužačky, které si sednou do lavice a čekají, až jim mistrová odborného výcviku řekne, co mají dělat.

To Jan ne. Všechno potřebné si přinese podle svých představ a zkouší. Seznámí učitelku se svým úmyslem a připraví náskok do deníku praxe. Pak se ho učitelka snaží navést směrem, jak si výrobek představuje a pomůže mu s výběrem barev. Několikrát se stane, že z původního návrhu nezůstane skoro nic, ale protože k tomu došli společně a postupně, tak je ochoten změny akceptovat. Mívá originální nápady. Dovolím si říci, že se opravdu nebojí navrhovat méně obvyklé aranžérské práce. Učni ve skupině ho podporují, protože někdy přispěje dobrými nápady i pro ně a někdy jsou nepoužitelné. Všechny se snaží povzbuzovat v tom, aby se nebáli zkoušet i když si nejsou úplně jisti. Radí jim, ať zkusí materiál přiložit na místo a pokusí se zhodnotit vkusnost. Když se na to necítí, mohou požádat o radu učitelku nebo spolužáka. Musí se řídit základními zákonitostmi estetiky vazačské a aranžérské tvorby, ale ne každý si je jistý při jejich použití. S výrobky Jana je učitelka odborného výcviku poslední dobou spokojena. Do přílohy jsem použila všechny jeho výrobky, které se zatím uchovaly. Některé nejsou povedené, ale pro ukázkou jsem zařadila i ty. Mívá problémy s barvou. Rád kombinuje více barev dohromady.

Jak jsem se nad ním zamyslela, napadá mne několik možností, jak by mohl vypadat jeho další život. Samozřejmě je několik variant.

Jako první bych viděla, že nebude klasifikován z odborných předmětů, nepřijde na doplňkové zkoušky a tím by pravděpodobně s naší školou skončil.

Přestane mít povinnosti, nepodaří se mu sehnat dobrou práci a utopí se ve svých problémech a následně v drogách. Dnes alespoň chodí do kolektivu, který ho bere takového jaký je. Dokonce ho i děvčata v učení podporují, protože jsou odpovědnější než on. Uvědomují si, co mu hrozí. Předpokládám, že po předčasném ukončení školy zůstane sám. Mimo maminky a jeho švagrové ho nikdo z rodiny nepodporuje a mnoho kamarádů nemá.

Jako druhá varianta může být, že na zkoušky přijde. Úspěšně je složí a bude pokračovat do třetího ročníku. Budu se snažit správným přístupem mu vysvětlit, aby přišel. Ale to, co si opravdu myslí, nevím. Tváří se, že všemu rozumí, ale udělá pravý

opak. Jestli zůstane ve škole, je třeba změnit jeho způsob myšlení a přístup k životu. Dá to hodně práce a výsledek se nemusí dostavit.

Přála bych si, aby příští rok dodělal devátou třídu a mohl složit zkoušky na svůj vysněný obor kadeřník. Vím, že je to velký plán, ale myslím si, že za pokus to stojí. Byl by to úspěch učitelky odborného výcviku i jeho osobní.

Jako třetí varianta může být nástup do zaměstnání. Mohlo by se mu líbit v květinářství. Tam si ho dokážu představit. Také by mohl zkusit zdravotnictví. Má cit k lidem a oni by ho měli také rádi. Samozřejmě za předpokladu, že si dodělá vzdělání. Nebo by mohl pracovat jako jeho sestřenice v neziskové organizaci. Tam ostatně již dochází a pomáhá tam s malými romskými dětmi.

Chtěla bych, aby se mu v životě dařilo. Pokud to bude v mých silách, tak mu pomohu. Otázkou zůstává, jestli o to vůbec stojí. Všechno jsou to plány na dlouhou dobu a nevím, zda on neztratí energii a motivaci. Přeci jen všeho nechat je jednodušší.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ŘÍČAN, P., 2000. s *Romy žít budeme – jde o to jak*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-410-9.

ŠÍŠKOVÁ, T., 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 70-7178-648-9.

ŠÍŠKOVÁ, T., 2008. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠOTOLOVÁ, E., 2011. *Vzdělávání Romů*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1909-5.

VÁGNEROVÁ, M., 2002. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-678-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

ROMOVÉ v ČESKÉ REPUBLICĚ. *Historie a původ v České republice* [online]. [cit. 2002-12-02]. Dostupné z: <http://www.romove.radio.cz/cz/clanek18785>

TRANSSEXUALITA. *SEXulogie-Sexuální orientace aj-Transsexualita* [online]. © 2015 [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.sexuolog.estranky.cz/clanky/sexualni-orientace-a/transsexualita.html>

ÚSTAVNÍ ZÁKON č. 23/1991 Sb. *Zákony pro lidi* [online] [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/1991-23>

ŠKOLSKÝ ZÁKON č. 561/2004 Sb. *Zákony pro lidi* [online] [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.zakonprolidi.cz/cs/2004-561>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Suchá vazba na rámu.....	31
Obrázek 2 Jarní motiv s peddigem	32
Obrázek 3 Velikonoční vajíčko	33
Obrázek 4 Jarní slunce.....	34
Obrázek 5 Hnízdo	35

Obrázek 1: práce žáka – Suchá vazba na rámu

Obrázek 1 Suchá vazba na rámu

Obrázek 2: práce žáka – Jarní motiv s peddigem

Obrázek 2 Jarní motiv s peddigem

Obrázek 3: práce žáka – Velikonoční vajíčko

Obrázek 3 Velikonoční vajíčko

Obrázek 4: práce žáka – Jarní slunce

Obrázek 4 Jarní slunce

Obrázek 5: práce žáka - Hnízdo

Obrázek 5 Hnízdo

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Šárka Hermochová

Název kurzu: Studium v oblasti pedagogických věd – speciální pedagogika,
kombinované studium

Název práce: Romské dítě v profesní přípravě na odborném učilišti

Rok:2016

Počet stran textu bez příloh: 22

Celkový počet stran příloh:..... 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 5

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 4